

Streetwise klimaatbeleid

Ik geef het maar meteen toe: dit is mijn eerste keer op Springtij. Natuurlijk stonden voorheen praktische bezwaren in de weg, maar ook becroop me steeds een gevoel van isolement. Iets waar ik van nature slecht tegen kan. Het is mooi dat we de tijd nemen om als groep na te denken over 'gamechangers'. Even los van onze dagelijkse beslommeringen. En tegelijk, die dagelijkse beslommeringen doen er wel toe. Het eiland en de setting ... het geeft ook het risico dat we los van de werkelijkheid staan. Daar houden we rekening mee.

Acht jaar geleden startte ik een bewonersvereniging in mijn buurt. Het heeft mijn inzichten, ondanks alle bijbehorende frustraties, verrijkt. Waarschijnlijk ben ik niet de enige Springtij deelnemer die op deze manier met de voeten in de klei staat. En met de klei bedoel ik dan je buurt, wijk of dorp, waarin je mét bewoners, bedrijven, gemeente, netbeheerder, woningcorporatie en anderen samen investeert in duurzame ontwikkeling. Ik merk hoe belangrijk het is om dit stuk werkelijkheid te kennen en ook met elkaar uit te wisselen. Want het omgekeerde geldt ook: hoe kan je nu verandering bewerkstelligen zónder die wereld te kennen?

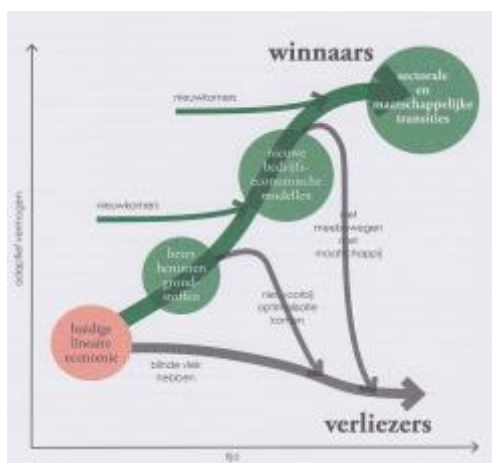
In deze praktijk merk ik datgene wat het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) eind vorig jaar ook constateerde: 'klimaat', '(groene) energie' of 'duurzaam' wordt slechts door 1,5% van de bevolking als belangrijk ervaren, de kennis erover is laag en de overheid is niet de betrouwbaarste informatiebron die we kennen. Voor de helderheid: deze mensen stemmen ook op de politieke partijen die hun programma afstemmen op deze maatschappelijk ervaren prioriteiten. In ons democratisch systeem is het dan ook niet raar als daar door de politiek dan ook gehoor aan wordt gegeven. En dus een stuk minder aan de urgentie die klimaatbeleid nodig heeft. Wat natuurlijk, op haar beurt, met ongeloof wordt ontvangen in het energie- en klimaatwerkveld.

Reden om eens kritisch naar onszelf te kijken, het energie- en klimaatwerkveld in Nederland. Wat mij allereerst opvalt is dat het dominante discours een hoog technisch en technocratisch gehalte kent. Bij 'energie' gaat het niet primair over Peta Joules en koperdraad maar over mensen. En die hebben andere prioriteiten, getuige hetzelfde SCP-onderzoek. Zorg, werk en onderwijs staan stevig bovenaan het lijstje waar klimaat pas op een 11^e plaats terug te vinden is. Die werkvelden kennen een rijke historie. Waar wij het binnen ons energiebeleid nog hebben over energieloketten, wordt in de zorg een dergelijke rol al jaren als eerstelijns functie ingericht. Dit bij een duidelijke groep met daarvoor opgeleide instanties en structuren. De overheid pakt daar de rol op van kwaliteitsborging en coördinatie. Waar wij nog zoeken naar de rol van decentrale energiebedrijven als de energiecoöperaties is in het onderwijs al een uitgebreide structuur van decentraal én centraal vormgegeven taken en instellingen. De governance van het basisonderwijs is bijvoorbeeld heel sterk lokaal vormgegeven.

Onze uitdaging is dan ook om het energie- en klimaatvraagstuk meer te vermaatschappelijken. We zullen ons moeten openstellen voor andere beleidsdomeinen, al was het maar omdat mensen niet in domeinen denken en leven. Leren van volwassen

beleidsdomeinen past in het energiedomein bij uitstek bij de nieuwe rol van de overheid. Analoog aan de Centra voor Jeugd en Gezin kan ook iedere gemeente een centrum voor duurzame gebiedsontwikkeling opzetten. Met daarin de competenties die zorgen voor samenwerking, kwaliteitsborging, integrale aanpak, beleidsontwikkeling en beleidsinnovatie. In de transitie die energiebedrijven doormaken, van leverancier naar dienstverlener, geeft dit ook meer mogelijkheden. Een fusie tussen bijvoorbeeld Eneco en zorgverzekeraar DSW lijkt mij in dat kader nog helemaal niet zo gek.

Een belangrijke toepassing van deze integrale benadering hebben we hard nodig in de aardgastransitie op wijkniveau. De transformatie naar aardgasvrije wijken zal uiteindelijk ieder huishouden gaan raken, dus ook de 98,5% van de bevolking die dat niet als een belangrijk onderwerp ervaart. Ook met die mensen zullen gesprekken gevoerd moeten worden en een open en integrale procesbenadering is daarbij essentieel. Naast technische, ruimtelijke en financiële aspecten zullen ook de sociaal-economische en sociaal-culturele aspecten hierbij bepalend zijn voor de uitkomst. Natuurlijk hebben lokale overheden hier een belangrijke rol in. Maar gelet op het tekortschietende vertrouwen zal hun rol zich meer moeten toelagen op 'zorgen dat het gebeurt' dan dat ze het zelf gaan doen. Het benutten van de competenties van het opbouwwerk en de lokale energiecoöperaties kan daarbij cruciaal zijn. Dit behoeft een duidelijke visie van de lokale overheden op deze maatschappelijke rol van bijvoorbeeld lokale energiecoöperaties. Immers, dit type nieuwe bedrijfseconomische maatschappelijke modellen zijn cruciaal in het transformatieproces¹ dat de energietransitie is.

Afbeelding 1 Uit: 'Ondernemen in de circulaire economie', OPAi en MVO Nederland, 2014, p18

De gamechanger hierbij is de verandering van eigendom. Lokale energiecoöperaties zijn nog maar de pioniers in dit proces waarbij het eigendom verplaatst van internationaal

¹ "Transformatieve innovaties zijn het meest ingrijpend. Feitelijk wordt alles gewijzigd. Bestaande routines voldoen niet meer. De organisatievorm, de organisatiecultuur en de werkprocessen veranderen ingrijpend. Er ontstaan nieuwe klantrelaties en de organisatie is actief op andere markten. Dit alles betekent dat de waarden die aan de organisatie ten grondslag liggen onder druk komen te staan en geleidelijk nieuwe waardepatronen ontstaan. Leren in transformatieve processen betekent het zoeken naar een nieuwe identiteit, het opnieuw doordenken van de betekenis van de organisatie en het opnieuw formuleren van de maatschappelijke betekenis. Het gaat om derde-orde leren waarbij nieuwe waarden tot stand komen." (Jaap Boonstra, *Innoveren en Leren*, januari 2006)

energiebedrijf naar lokale gemeenschap. Meerdere nieuwe lokale maatschappelijke verdienmodellen zullen al snel volgen. In de zorg zijn er bijvoorbeeld ook steeds meer lokale zorgcoöperaties te vinden: bewoners die zelf hun zorg inkopen. In het proces om te komen tot aardgasvrije wijken zullen ook nieuwe bedrijven ontstaan, bijvoorbeeld ESCo's. De maatschappelijke waarde en verankering hiervan zal zodanig geborgd moeten worden dat het rendement van deze nieuwe business opnieuw wordt geïnvesteerd in de lokale samenleving en niet verdwijnt naar een investeerder ergens ver weg. De 'commons' als duurzame energiestromen en kennis, moeten niet 'gekapitaliseerd' worden in een extractieve economische structuur. De lokale overheden hebben dan dus als taak om deze nieuwe verdienmodellen te laten ontstaan en ze te kunnen opschalen naar de markt. In plaats van subsidies neemt ze liever een publiek aandeel om daarmee het ontwikkelproces te faciliteren.

En waarmee de investering weer terugkomt bij de lokale samenleving. Onze samenleving. Daar waar we met onze voeten in de klei staan, iedere dag weer.

Donald van den Akker
Directeur Strategie en Samenwerking
Klimaatverbond Nederland

Sinds 1992 ondersteunt Klimaatverbond Nederland gemeenten, provincies en waterschappen bij het agenderen en realiseren van ambitieus klimaatbeleid.

Donald (1966) werkte voorheen voor diverse maatschappelijke organisaties, overheden en adviesbureaus. Hij is te kenmerken als een vrijzinnig, creatief en strategisch denker, een netwerker pur sang met een stevig netwerk in duurzaamheidsbeleid, lokaal, nationaal en internationaal. Maatschappelijk betrokken in de eigen Rotterdamse Bazelbuurt, Nederland en ver daarbuiten. En volgens een enkeling de stomste en liefste vader ooit.